

У селі Скурати розпушують місцевий Бабин Яр

Місце розстрілів жителів села Скурати

Насип приблизно 30-метрової довжини жителі села Скурати, що в 100 кілометрах від Житомира, називають «місцевим Бабиним Яром». У вересні 1941-го тут у чистому полі були розстріляні приблизно 500 євреїв — із самого села Скурати, райцентру Чоповичі й кількох навколишніх сіл.

«Німці зігнали жителів довколишніх сіл і наказали їм разом із євреями копати для могили траншею, — згадує у своїй книзі Іван Андрієвський. — Після розстрілу євреїв місцеві жителі засипали їх землею. Ця могила знаходиться у 200 метрах на північ від ґрунтової дороги Кам'янка-Писарівка. Вона представляла собою вал заввишки півметра, товщиною не менше двох і довжиною приблизно 30 метрів. За свідченням Василя Давидюка, він, за дорученням керівництва колгоспу ім. Котовського села Скурати, наприкінці 1960-х — на початку 1970-х років бульдозером розрівняв вал, а потім розорав. Після цього місцеві знаходили там частини одягу, взуття та людські кістки. Це свідчить про те, що жителі прилеглих сіл займалися мародерством, а після знову закопували тіла, але не глибоко...».

№	Назив села в Орловській	Рік заснування	Висота понад	Назив	Висота над рівнем	Висота над рівнем	Висота над рівнем
26	Орловський Зв'язок	1872	серед.	Св.	5	4	серед.
27	" " "	1872	"	"	"	"	"
28	Косилівський Мундас	1876	"	"	3	"	"
29	" " "	1874	"	"	5	"	"
30	Мундасівський Зв'язок	1889	"	"	3	"	серед.
31	" " "	1891	"	"	"	"	"
32	Томашівський Мундас	1878	"	"	6	"	"
33	" " "	1891	"	"	3	"	"
34	" " "	1855	"	"	"	"	"
35	" " "	1851	"	"	"	"	"
36	Володимирівський	1884	"	серед.	3	"	"
37	Горьківський	1895	"	"	2	"	"
38	Володимирівський	1912	"	"	серед.	"	"
39	Володимирівський	1912	"	"	3	"	"
40	Св. Іван	1919	"	"	3	"	"
41	Кам'яний	1885	"	серед.	серед.	"	"
42	Томашівський	1919	"	серед.	серед.	"	"
43	Оборонний	1917	"	"	"	"	"
44	Мундасівський	1923	"	"	3	"	"
45	Орловський	1923	"	"	3	"	"
46	" " "	1927	"	"	6	"	"

Тоді згідно з документами
Орловський повіт

Списки розстріляних нацистами жителів села

Орловський
Земельний кадастр Мундасівського повіту

№	Назив села в Орловській	Рік заснування	Висота понад	Назив	Висота над рівнем	Висота над рівнем	Висота над рівнем
1	Томашівський Зв'язок	1876	серед.	Св.	5	4	серед.
2	" " "	1933	"	"	"	"	2
3	" " "	1928	"	"	"	"	7
4	" " "	1930	"	"	"	"	5
5	Мундасівський	1883	"	"	"	"	2
6	" " "	1891	"	"	"	"	3
7	" " "	1910	"	"	"	"	3
8	" " "	1932	"	"	"	"	2
9	" " "	1934	"	"	"	"	1
10	" " "	1935	"	"	"	"	"
11	Орловський	1880	"	"	"	"	"
12	" " "	1879	"	"	"	"	"
13	Мундасівський	1876	"	"	"	"	"
14	" " "	1876	"	"	"	"	"
15	" " "	1915	"	"	"	"	"
16	" " "	1933	"	"	"	"	"
17	Мундасівський	1881	"	"	"	"	3
18	" " "	1885	"	"	"	"	"
19	" " "	1929	"	"	"	"	"
20	Кам'яний	1877	"	"	"	"	3
21	" " "	1890	"	"	"	"	"
22	" " "	1932	"	"	"	"	"
23	" " "	1930	"	"	"	"	"
24	" " "	1935	"	"	"	"	"
25	Орловський	1876	"	"	"	"	"

Сьогодні цей насип над могилою розстріляних євреїв продовжують розпушувати. Місцевий краєзнавець — вчителька української мови та літератури середньої школи села Скурати Раїса Павлівна Скуратовська-Темченко — одна з небагатьох ентузіастів, які намагаються хоч якось зберегти пам'ять про розстріляних євреїв. На жаль, влада до цього байдужа... У сусідніх селах — Мелені та Чоповичі — є пам'ятні знаки розстріляним єврейським землякам, але в Скуратах подібний знак досі не встановлено. Раїса Павлівна кілька років збирала відомості про трагедію, а ваш покірний слуга на її прохання знайшов імена розстріляних жителів села на сайті «Яд Вашем». Із 46 осіб, знищених нацистами, 36 були євреями, а решта — українцями, можливо, розстріляними за спроби врятувати євреїв.

Вчителі Скуратівський середньої школи, 1955 р. У верхньому ряду перший праворуч - Арон Чоповецький, поруч з ним - Дора Гольдман

Як згадує уродженець села Василь Величанський, після війни в Скуратах проживали дві-три єврейські родини. «Скільки людей розстріляно не знаю, але рів довгий. Корови починали моторошно ревіти, коли до нього наближались, — пише Величанський. Найяскравішою особистістю був, мабуть, Белюмін. Це не ім'я, а прізвище. Я народився в старій хатині з однією кімнатою й земляною долівкою, яку мої батьки в нього купили за 100 або 200 рублів. А на його доньці Лізі одружився мій дядько, Вася Величанський. Влітку до них регулярно наїжджала мішпуха (рідня) з Житомира. Крім дорослих приїжджала купа дітвори. Усі такі кучеряві, говорили не так, як ми. Але тільки перший тиждень — потім по говірці було не відрізнити, дуже швидко схоплювали. Цікаво з ними було».

Крім місцевих євреїв, у Скуратах жив присланий за розподілом вчитель математики Арон Борисович Чоповецький. Вчителя, який викладав у сільській школі з 1954 до 1990 рр., дуже поважали. Наприкінці 1990-х, уже пенсіонером він поїхав разом із родиною до Ізраїлю, де помер у 2012 році. Російської мови та літератури з 1935 до 1961 рр. вчила дітей уродженка села Дора Аврамівна Гольдман, одна з небагатьох місцевих євреїв, які пережили Голокост. Сьогодні в Скуратах євреїв немає...

**Олег Шкуратовський, краєзнавець, спеціально для
«Хадашот»**